ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ—ԹԻՒ 549 Կ. ՊՈԼԻՍ, ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 1898 ՕԳ[illegible]—23 6 ԲԱԳԱՏԻԱԹ 1316 11 ԱՂՈՍՏՈՍ 1314 Բ. ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 549

20 ՓԱՐԱՅԻՆ

Բիւզանդիոն

20 ՓԱՐԱՅԻՆ

ՏԻՐԵԼ ՏՆՕՐԷՆ
ԲԻՒԶԱՆԴ ՔԷԶԷԹԱՆ
PUZANTION
Journal Arménien Quotidien, Politique, Financier et Littéraire
Directeur - Propriétaire
PUZANT KÉTCHIAN
Bab-Ali Djaddéssi, No. 23 _ 25.
CONSTANTINOPLE

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ — ՀԱՅՕՍԹԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ — ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

"بوزانتيون"
ايشبو بومي وسياسي وعلمي وادبي مسئول
بوزانت كچيان
مطبعه دارالحرفه غازي باب عالي جاده سنده ٢٣-٢٥ نومرولي دائره سنده موقتاً اداره اولنمشدر

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԲԱՆՁԱՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ «ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ»Ի

Բնաշնչելով Կ. Պոլսոյ հայոց համար եւ առանձնայ բաժանորդագրին է միայն 36 ղրչ. տարեկան ճիշտ 12 ղրչ.ի հաշիւով։—[Ի բաց առեալ Բօսֆ Լօքալով ղրկուած թերթերուն ծախքը, մէն մի թերթին 5 փարա։ Տե՛ս Զորրորդ երեսի Ծանուցման մէջ։]

* * *

Կարելի է նորէն ՔԱՍԻՄԷ Նոր Վէպէ բաժանորդագրուելով
ՄԻԱՅՆ ԵՐԵՔ ԱՄՍՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ
Եւ յետոյ իւրաքանչիւր տարոյ համար 12 ղրչ. միայն վճարելով։

"ՎՐԷԺԽՆԴԻՐԸ,,

''ՔԱՍԻՄ,,Ի ԱԶԳԱՅԻՆ ՆՈՐ ՎԷՊՆ
Սկսաւ հրատարակել
«ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ»Ի ՇԲ. ՕՐՈՒԱՆ ԹՈՒՒՈՎ
ՁՈՐՐՈՐԴ ՏՊԱՒՈՐԵՆ ՄԱՍ
Նոր տառերով և աւելի ընդարձակ ձեւով։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՆՉԵՂ ԿԱՆՑՆԻ ԿԴԱՌՆԱՅ

Անգլիա եւ Ռուսիա պատերազմի պիտի բռնուին։ Զայդ չենք գիտեր։ Բայց իրարու հետ չա՛տ աւելի ծանրապէս գործած են որքան սովորաբար չեն ըլլար այն Տէրութիւններ որք կ'որոշեն պատերազմի բռնուիլ։ Անգլիոյ մէջ պաղարիւն յուզում մը կայ, ինքզինք զսպած կորովի մարդու մը պէսն ունդեցնող զայրոյթին, որ թէեւ չի պոռթկար անմիջապէս, բայց եթէ անգամ մը ազատ ասպարէզ գտնէ, կ'փշրէ, կամ կ'փշրուի։ Երբ Անգլիացիք Սրիմու պատերազմը մղեցին Ռուսիոյ դէմ, այսքան գրգռուած չէին։ Այն ատեն հիմնական չափ անմիջական կերպիւ վտանգ չէին նշմարեր իրենց առեւտրական շահերուն, իրենց ցեղին ապագայ ծաւալման եւ քաղաքական ազդեցութեան ու արժանապատուութեան։ Անգլ. մտածողը, թէ՛ ազատական թէ պահպանողական, ցասումով լի է Լ. Սալզպըրիի դաւիճին ապիկարութեան դէմ, ռուսական քանցուցիչ խոստումներէ խարուելուն համար։ Թէպէ այսօր ընդդիմադիր կուսակցութեան պարագլուխն է՝ արտաքին խնդիրներու վրայ վիճաբանութեան մէջ։ Հաւատարիմն Սթանոփթ ալ չունի պաշտպանողական խօսք մը նախարարական քաղաքականութեան համար։ Իսկ Տէյլ ՆէՒ կ'յեղյեղէ անգլ. բանաստեղծին խօսքերը. «Ծառայագոյն, մեր ձախողուածներուն մէջ, տխրեցանք, տառապեցանք, լացինք, բայց երբէք չչիկնեցանք»։ Իսկ հիմա՞։

—Իսկ հիմա Մեծն Բրիտանիա կ'չիկնի եղեր, տեսնելով որ մտքովնան դիւանագիտութիւնն այսքան յանդգնաբար կ'խաղայ Բրիտանիոյն Սուլթանին հետ, իբր թէ ոտքառները թափած գայ մ'ըլլար այն։ Անգլիական այս էրած պատին վրայ քացախ կ'թափէ ռուս մամուլն ալ, սկսելով Ժոքնալ-ը Սէն Բեթերսպուրկէն, որ քիթին տակէն խնդալով հանդարտ կ'գնահատէ զվ. Սալզպըրի, չափազանց չյուզուելուն համար ռուսական արդար յառաջխաղացումներէն, և Լոնտոնի լրագրութեան պէս գէշ դիտումներ չվերագրելուն համար Զարին կառավարութեան բրածներուն Ծայր։ Արեւելքի մէջ։ դի Ռուսիա ուրիշ բան չի խնդրեր Զինու մէջ բայց եթէ իր ձեռք բերած դիրքերն ապահովել և չահագործել։ — Իրա՛ւ ալ, Հիւսիսային Զինաստանն ամբողջովին կուլ տալէ, Հարաւային Զինաստանի մէջ Եանկ-Զէի հովին անգամ ձեռք երկնցնելէ, եւ Բեքինի գլուխը բազմած, չինական Տէրութեան քաղաքական կեդրոնին ապառնալէ եառքը, Ռուսիա ուրիշ ի՞նչ բան կրնայ բաղձալ, եթէ քիչ ժամանակուան մէջ իր այս ամէն յաղթուածները ապահովուած տեսնէ։ Մինչ Անգլիացիք համբերատար ոգիով կ'ըսպասէին որ Անգլիա փոխարինութիւն մը ձեռք բերէր, և ահա՛ Անգլիացիներուն խոստացուած երկաթեայ գիծն անոնց չի տրուիր, և պիւմ դիմակին ներքեւ, փրանքհաուս ընկերութիւն մը Բեքին յանգող կարեւոր երկաթուղիի մը արտօնութիւնը ձեռք կը բերէ, և այն հոլիա, որ բացարձակապէս անգլիական իրաւասութեան ներքեւ կ'կարծուէր, մէկ ծայրէն գործել ռուսական իշխանութեան տակ կ'իյնայ։ Ռուսական այս ամէն յաղթուածները տեղի կ'ունենան այնպիսի նահանգներու մէջ ուր ցարդ անգլիական ապրանքները միայն գործ տեսած էին, ինչպէս փակած է Սեւ Ծովու կամ Պալթիկ Ծովու նաւահանգիստներն որք ի վերուց ռուսական երկիր են արդէն, կամ եւքէն առնուած։ Իրաւունք չունի՞ն Անգլիացիք յուզուելու։

Արդ, վերջին տարիներս Անգլիացիք փորձով ցուցուցին թէ ուրիշ Տէրութիւններու, ուրիշ երկիրներու գործերուն համար, որք ուղղակի չեն դպածեր անգլ. վաճառականութեան եւ անձ. ցեղին ծաւալման, պատերազմ մղելն ամենամեծ յիմարութիւն կ'նկատեն։ Բայց դեռ այսօրինակ խաղաղասէր փորձ մը չտուին այնպիսի յարձակումներու առջեւ որք ուղղակի կ'սպառնան իրենց առեւտրական և եզերային ծաւալման, թէ՛ ներկային և թէ ապագային մէջ։ Հետեւապէս, քաղաքական աշխարհը բուռն հետաքրքրութեամբ կ'սպասէ տեսնելու թէ անգլիական կաբն ո՛ր պիտի յանգի։

Անցեալ օր Վիճննայի գեղմներէն Թերթ մը հետագիր մը հրատարակեց թէ Անգլիացիք կ'խորհին գրաւել Վոխէն Զին, թող չտալու համար որ Ռուսիա ուղղակի սպառնայ Բեքինի վրայ, և անգլ. զօրութիւնն այս կերպիւ դրապէս ցոյց տալով, պարտաւորելու համար Չինու կառավարութիւնն որ ականջ կախ անգլ. դեսպանին դիտողութիւններուն ու պահանջումներուն։ Այս ծանրակչիռ լուր սուտ գուշակ թէ ոչ կ'ցուցնէ թէ հաստատակաց կարծիքն ո՛րքան գրգռուած կ'նկատէ Անգլիան, եւ ո՛րքան արդարացի կը համարուի Անգլիոյ կողմէ նոր եւ անհնակալ ձեռնարկութիւն մը Ծայր. Արեւելքի կողմը։

* * * Օրուան մէկ ուրիշ խնդիրն որ Աւստրիոյ ներքին կայսկեցքութեան տեսակէտով ազգ կարեւորութիւն ունի՝ Հունգարիոյ դիւրքն է, Աւստրիան և Հունգարիան իրարու կապող քաղաքական և անասական տասնամեայ ազգ պայմանագրութեան նորոգման ատթիւ։ Ի սկզբան խընդիրները վայրկ թէ Աւստրեւմամառ Տէրութեան հասարակային ծախքէն ո՛րքան մաս մը Աւստրիանկիսի վճարէ, և ո՛րքան՝ Հունգարիա. դի Հունգարիա Աւստրիայէն աւելի հարստացած եւ զարգացած ըլլալով 1867էն ի վեր, Աւստրիա իրաւամբ կ'պահանջէր որ Հունգարիա հասարակաց ծախքէն քիչ մը աւելի մեծ բաժին առնձնէ։ Բայց հիմա վէճն այնպիսի նիւթական կէտերու վրայ չէ։ Զուտ սահմանադրական է արդի վէճը։ Հունգարիա կ'համակերպի ո՛և է պայմանով հաստատագրութեան գալու եւ ամէնայն վիճակին վերջ տալու, որ վաճառականութեան արգելք կ'ըլլայ, դի գործի մարդիկ չեն գիտեր թէ Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ ժողքային միութիւնը պիտի չարունակի՞ թէ ոչ։ Բայց Աւստրիոյ Ներկրդարանն իր մէջ պատահաւոր է։ Լեզուի խնդրին պատճառաւ Չեհք եւ Գերմանք անհաշտ թշնամի են ասկաւին։ Օրուան դահլիճը Գերմաններուն դիմում ըրաւ, Չեհք իրեն դէմ կ'ելլեն։ Չեհերը սիրաշահիլ փորձելուն պէս ալ, Գերմանք կ'սիրժեն ամէն խորհրդարանական աշխատութիւն, և կենսական օրէնքներ կը զրկուին քուէարկութենէ։ Այս օրէնքներէ մին է աւստրեւմամառ Պայմանագիրը։ Կոմս Թունի աւստրիան դահլիճը չյաջողեցաւ Վիեննայի Ներկրդարանին քուէարկել տալ այս օրէնք, և կ'յայտարարէ իր Բէյճայի պաշտօնակիցին որ կայսեր տեղագրութիւնը բաւ կ'տանար։ Պառոն Պանֆիի մահճաս դահլիճն ալ կ'պատասխանէ թէ «Հունգարիոյ միութիւնն Աւստրիոյ ո՛չ միայն վնհասներ այլ և ժողովրդին հետ է, և որպէս զի Հունգարիոյ Սահմանադրութեան համաձայն չարժած ըլլանք, պէտք է որ այս պայմանագիրը վաւերացուի Վիեննայի Ներկրդարանէն։ Հետեւապէս, նա՛ եւ ձեղ ներքին վէճը լմնցուցէք, օրինաւոր խորհրդարանական դրութիւնը վերահաստատեցէք, եւ այն ատեն միայն կրնանք ստորագրութիւններ փոխանակել ձեզ հետ։» —«Աղուոր կ'ըսէք, կ'պատասխանեն անդրէն կոմս Թուն եւ կոմս Կոլոխովսքի, բայց մեր խնդիրները խօսք չեն հասկնար։ Մենք ալ չենք ուզեր որ ամէն բան սահմանադրական վերջանայ։» —Թագուի Թղթակիցը կ'արդարացնէ Մաճառներն՝ այսքան պնդելնուն համար իրենց Օրէնքին վրայ։ «Մաճառներուն պատմութիւնը կ'բացատրուի իրենց իշխանիա օրինապահութիւն այս խնդրոյ մէջ։ Երբ արեւմտեան ուրիշ երկիրներ քահանայական հարստութեան ներքեւ էին, Մաճառք իրենց Օրէնքը պաշտպանելուն օգուտները վայելեցին՝ իրենց օրինաւոր ազատութիւնները պահպանելով։ Իրենց Օրէնքը նուէր մը չեն սպասեր զոր տուողն ետ առնու։ Իրենց մաճառական կեանքին մէջ արմատ ձգած է այն, և իրենց ցեղին նուիրական ժառանգութեան մէկ մասը կ'կազմէ։ Աւստրեան սահմանադրական Օրէնքն այնքան հիմ բռնած չէ Աւստրիոյ մէջ։ Հետեւապէս, մինչ Վիեննայի դիւանագէտներն աւելի կամ նուազ հակառակ կ'վարուին իրենց Օրէնքին, Մաճառք առաւական ճշտութեան վրայ կը պնդեն իրենց մասին։»

Այս ամէնը չա՛տ լաւ։ Բայց տեսնենք թէ Գերմանք և Չեհք խօսք պիտի հասկնա՞ն, անոնց որ չուն ու կատու են Աւստրեան Տան մէջ, և Աւստրեւմաճառ տագնապն ի՛նչ ելք պիտի ունենայ. պի Աւստրիա և Հունգարիա ո՛չ իրարմէ կրնան զատուիլ, ո՛չ ալ՝ քանի տարիէ ի վեր՝ կարող կ'ըլլան համաձայնիլ։ Ահա՛... սահմանական անլուծելի դէպքերու զօրաւոր փաստ մը։ Մ՛ղձ որ Մանկունի Սրբազանին միտքը չէ ինկեր Կրօնական ժողովոյ նստին, առ կաթողիկոսն ուղղած գրոյն, կամ առ առ մեղ գրած նամակին մէջ։

ԳԻՏԱԿԱՆ ՔՐՈՆԻԿ

Նշանաբանն և կարգը։—Նշանները դիրքը կեանքի մէջ։—Բարոյական վարքագիծ։— Արտաքին օրինակները։—Նշանները փափուկ սրտերուն մէջ, անհարկի մէջ։— Աբգատին քըբեռտանները։—Կենդանի ոսկի՞ն խոցոտանըն։—Կատուի մը պատմութիւնը։

Բ. [*]

Այդ հոգիներու խումբը խաղալիկն է պատահականքներու, արտաքին գրգռումներու, և անհետաքը կ'ներգործէ անոր վրայ ինչքան որքան նա կրնայ ցուցնել։ Հաղորդակցութեան բոլոր ճամբաները լայնօրէն կ'բացուին կարգ մը զգացումներու համար, իսկ ամենց համար ալ անձուկ կերպով փակ կ'մնան։ Նա այդ ամբոխը՝ կ'զալէ մէկ մարդու պէս. ինքնահաւան, անգութ, անապնիւ կրնայ հաւաքուիլ մէկ։ չի ստեղծեր, նորութիւն մը չի ծնիր, այլ կ'նմանի, կ'հետեւի օրինակի մը, կ'րնէ ինչ որ կ'տեսնէ թէ ուրիշներ կ'ընեն, կամ ինչ որ իրեն կ'թելադրուի և կ'հնազանդուի իր ընտրողներուն։ Անհատական կեանքին մէջ ալ նմանութիւնը չատ զօրաւոր է։ Ի տես ճարտար մեկկատակի մը, հանդիսականին մարմինը մեքենաբար միեւնոյն չարժումները կ'ընէ, և կեղտարանքն անոր ձեւով կ'կազմաւորուի։ Շանֆոռ կ'ըսէ. «Որքա՛ն հազուագիւտ սպառող, որքա՛ն անտանելի ըլլան անոնց թերութիւններն որոց հետ կ'ապրինք, վերջապէս անոնցմէ քիչ մը կ'իւրացնենք։ Մեր նկարագրին օտարական այդ թերութեանց դոհ ըլլալն իսկ անոնց դէմ մեզ պահպանակ (բրեզերվատիֆ) մը չէ։» Ակնից են երկու անմտութիւնները. միեւնոյնաճախակի նմանութիւնները, խօսքը, ելեւէմ, ձիւան և տեսնելու կերպարանքի մէջ, նոյն իսկ արտայայտութեան եւ ձեւերու մէջ։ Ուրեմն յուզումը կ'փոխանցի զանազան կերպերով, կ'վարակուի բազմաթիւ եղանակներով։ Միջավայրը կ'ներգործէ մեր ինքնիշխանութեան կամ կամքին վրայ, իրարմէ տարբեր մեքենաներով։ Հո՛ս, նմանութիւնը՝ տեսնելով կ'տարածուի, անդին՝ պատմելով կամ ներկայացմամբ։ Սակայն ինչո՞ւ տեղի կ'ունենայ նմանութիւնն.— Որովհետեւ մարդ կ'ձգտի դէպ այն՝ որուն վրայ կ'մտածէ։ Զօրութիւնը առարկայի մը վրայ մտածելը, նեւրականապէս, բայց անգիտակցաբար դէպ այն ուղղուիլ կ'նշանակէ. խորին կերպով խոկալը՝ գործելու ձիրքն է։ Նպատակին մէջ գործը գոյութիւն ունի, սկսած է, ուրուագծուած է այն։ Առանց հոգեբանական լուրջ պատճառի մը չէ որ ըսուած է. «Այն որ նպատակ ունի մեղանչելու, կամ այն որ մտքէն կ'անցընէ մեղանչել, արդէն իրապէս մեղանչած կ'համարուի։» Վարակումը, նմանութիւնն, ուրիշ, սասդ և հանապազօրեայ բաներ են։ կրնանք եզրակացնել թէ բան մը անտարբեր չէ և չի կրնար ըլլալ չրջապատող միջավայրին մէջ. ինչ բան որ կ'կատարուի, կ'տեսնուի, կ'ըսուի, անկարելի է։ Այն ինչ իր ազդեցութիւնն ունի արագ կամ դանդաղ, երկայն կամ կարճ, մակերեւութային կամ խորին. բառը, պատկերը, ձեւը, գործը կ'ներգործեն միշտ։ Վերահասութեամբ մը լսելիզելով ի մեծ ապշութիւն խոհարարուհիին։ Տօք. Պարտէ՝ այնքան չահագրգռուած կենդանիին այս նրբամտութենէն՝ ազատ կը թողու զայն իր փորձերը չարունակելու։ Եւ իրօք, յաջողգաբար ինն անգամ միեւնոյն ռազմագիտութիւնը կ'գործադրէ. Թղլով միայն պարանն օդոյ մէջ երերուն։ Այնպէս է թէ օր. փխիկը խորհած էր ձեռնարկութեան դժուարութեանց և անոնց յաղթելու միջոցներուն վրայ, հասկցած էր թէ ի՛նչ մեծ զօրավիգ մ'էր իրեն դռնակին, բան այնմ չնուած էր իր յատակագիծն, և զոյն գործադրած՝ կատարեալ արուեստաւոր։ Անշուշտ նմանօրինակ բաներ չատ անգամ տեղի կ'ունենան ձեր տուներուն մէջ, բայց ձեր ուշադրութիւնը քիչ անգամ դէպ անոնց կ'անդրադառնայ։ Ու հիմակ, այս իրական եղելութիւնը կարդալէ վերջ, կրնա՞ք ըսել թէ կենդանիները միա՛ք չունին բնաւ։

Պ. ՄԱՐԿՈՄԵՆԱՆ

ԳԱԽԱՐԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

Այժմեայ—Նախ եղանակները.— Անցեալ—Նախորդ տարիները.— Նկրեալ խառնուածք.— Գործառնեայ Հայաստան։— Բիւրեղ տաս-ութեղ։

Այս տարուայ երեք եղանակներն ալ՝ Արարիչի համար՝ տնտեսապէս աւելի ղժդեհութեան առիթ եղան քան ուրիշ տարիներ։ Երկար ժամանակէ ի վեր նման չտեսնուած խիտ և երկարատեւ ձմեռ մը 2–3 ամիս չարունակ քաղաքը շրջակայից հաղորդակցութենէն զրկելով՝ ընդհատից ժամանակ մը չահեցաւ, և դատարկեց նիհար քսակները։ Երբ հասան գարնանային ամիսներն, ամէն մարդ ինքզինքմիմիթարուած զգայ քիչ մը, կարծելով թէ պիտի հանդիպի այդ եղանակին անուան արժանի մեղմ, զով, անոյշ օդերու, և պիտի կրնայ վերսկսիլ իր գործն, ու գէթ մասամբ գարմանալ կրած վնասները։ բայց յուսախաբութի՜ւն...։ Մարտն ու ապրիլ՝ ձմրան չափ խստութեամբ վարուեցան մեր երկրին հետ, և մայիսն ալ իր չրջանառութեամբ մը, որ հազանութիւն գնդերուն բաւարարեալ պատճառելով՝ պարտաւորեց ժողովուրդը միմիայն հացի հոգերով զբաղիլ, ու պահ մը մոռնալ զգեստներէն, կահ կարասւոց, չինութեանց և ուրիշ երկրորդական՝ բայց անհրաժեշտ պէտքերու հոգացումն ու վայելքն, և այսպէս տնտեսականէն չատ նուազ կրցին չահիլ գերձակները, կոշկակարները, ոսկերիչները, կահագործները, և ուրիշ կարգ մը գործաւորներ, որոց չինածները կ'վերաբերին առանձքէն բատական հետի մասերուն։ Հիմա ալ ամրան մէջ ենք, ինչ անատնելի ատաւ։ Ափրիկէի այս եղանակին յատուկ կլիման իր կրակ ու բոցերով հոս տեղափոխուած է։ Ծուլիսի բարի արեւուն կիզիչ ճառագայթներն, ուր որ հասնին, կ'ծծեն, կ'սպառեն հոն տիրող դժուարութիւնը։ Բարեխառն օդերու սովոր մեզ չնչաւոր չուբը կ'փոսուէ, չուբը կ'փսխէ... Ա՛լ հանգստութիւն հետացած է մեզմէ, ոչ ցերեկները տան մէջ կ'հանդիպինք անոր, ոչ գիշերը՝ անոր [տանիք], ուր տարածուած բացօթեայ՝ մեր վերեւ չողացող աստղահիւս, անծայրածիր խորանէն ի դուր կ'հայցենք հով մը, զեփիւռ մը, չունչ մը, որ դայլէլ քանաթաթաւ մեր ճակտին։ Խեղդուկ ու չոր օդ մը կը դժուարացնէ չնչառութիւնը, կ'տգնապէ կանքը։ Բնութեան հրաապ զգեստը չատ անգամ տեղի կ'տունենան ձեր տուներուն մէջ, բայց ձեր ուշադրութիւնը քիչ անգամ դէպ անոնց կ'անդրադառնայ։ Ու հիմակ, այս իրական եղելութիւնը կարդալէ վերջ, կրնա՞ք ըսել թէ կենդանիները միա՛ք չունին բնաւ։

Պ. ՄԱՐԿՈՄԵՆԱՆ

Ա՛ս տարւոյ երեք եղանակներն ալ՝ Արարիչի համար՝ տնտեսապէս աւելի դժդեհութեան առիթ եղան քան ուրիշ տարիներ։ Երկար ժամանակէ ի վեր նման չտեսնուած խիտ և երկարատեւ ձմեռ մը 2–3 ամիս չարունակ քաղաքը շրջակայից հաղորդակցութենէն զրկելով՝ ընդհատից ժամանակ մը չահեցաւ, և դատարկեց նիհար քսակները։ Երբ հասան գարնանային ամիսներն, ամէն մարդ ինքզինքմիմիթարուած զգայ քիչ մը, կարծելով թէ պիտի հանդիպի այդ եղանակին անուան արժանի մեղմ, զով, անոյշ օդերու, և պիտի կրնայ վերսկսիլ իր գործն, ու գէթ մասամբ գարմանալ կրած վնասները։ բայց յուսախաբութի՜ւն...։ Մարտն ու ապրիլ՝ ձմրան չափ խստութեամբ վարուեցան մեր երկրին հետ, և մայիսն ալ իր չրջանառութեամբ մը, որ հազանութիւն գնդերուն բաւարարեալ պատճառելով՝ պարտաւորեց ժողովուրդը միմիայն հացի հոգերով զբաղիլ, ու պահ մը մոռնալ զգեստներէն, կահ կարասւոց, չինութեանց և ուրիշ երկրորդական՝ բայց անհրաժեշտ պէտքերու հոգացումն ու վայելքն, և այսպէս սովորականէն չատ նուազ կրցին չահիլ գերձակները, կոշկակարները, ոսկերիչները, կահագործները, և ուրիշ կարգ մը գործաւորներ, որոց չինածները կ'վերաբերին առանձքէն բատական հետի մասերուն։ Հիմա ալ ամրան մէջ ենք, ինչ անատնելի ատաւ։ Ափրիկէի այս եղանակին յատուկ կլիման իր կրակ ու բոցերով հոս տեղափոխուած է։ Ծուլիսի բարի արեւուն կիզիչ ճառագայթներն, ուր որ հասնին, կ'ծծեն, կ'սպառեն հոն տիրող դժուարութիւնը։ Բարեխառն օդերու սովոր մեզ չնչաւոր չուբը կ'փոսուէ, չուբը կ'փսխէ... Ա՛լ հանգստութիւն հետացած է մեզմէ, ոչ ցերեկները տան մէջ կ'հանդիպինք անոր, ոչ գիշերը՝ անոր [տանիք], ուր տարածուած բացօթեայ՝ մեր վերեւ չողացող աստղահիւս, անծայրածիր խորանէն ի դուր կ'հայցենք հով մը, զեփիւռ մը, չունչ մը, որ դայլէլ քանաթաթաւ մեր ճակտին։ Խեղդուկ ու չոր օդ մը կը դժուարացնէ չնչառութիւնը, կ'տգնապէ կանքը։ Բնութեան հրաապ զգեստը չատ անգամ տեղի կ'տունենան ձեր տուներուն մէջ, բայց ձեր ուշադրութիւնը քիչ անգամ դէպ անոնց կ'անդրադառնայ։ Ու հիմակ, այս իրական եղելութիւնը կարդալէ վերջ, կրնա՞ք ըսել թէ կենդանիները միա՛ք չունին բնաւ։

Պ. ՄԱՐԿՈՄԵՆԱՆ

Ա՛ս տարւոյ երեք եղանակներն ալ՝ Արարիչի համար՝ տնտեսապէս աւելի դժդեհութեան առիթ եղան քան ուրիշ տարիներ։ Երկար ժամանակէ ի վեր նման չտեսնուած խիտ և երկարատեւ ձմեռ մը 2–3 ամիս չարունակ քաղաքը շրջակայից հաղորդակցութենէն զրկելով՝ ընդհատից ժամանակ մը չահեցաւ, և դատարկեց նիհար քսակները։ Երբ հասան գարնանային ամիսներն, ամէն մարդ ինքզինքմիմիթարուած զգայ քիչ մը, կարծելով թէ պիտի հանդիպի այդ եղանակին անուան արժանի մեղմ, զով, անոյշ օդերու, և պիտի կրնայ վերսկսիլ իր գործն, ու գէթ մասամբ գարմանալ կրած վնասները։ բայց յուսախաբութի՜ւն...։ Մարտն ու ապրիլ՝ ձմրան չափ խստութեամբ վարուեցան մեր երկրին հետ, և մայիսն ալ իր չրջանառութեամբ մը, որ հազանութիւն գնդերուն բաւարարեալ պատճառելով՝ պարտաւորեց ժողովուրդը միմիայն հացի հոգերով զբաղիլ, ու պահ մը մոռնալ զգեստներէն, կահ կարասւոց, չինութեանց և ուրիշ երկրորդական՝ բայց անհրաժեշտ պէտքերու հոգացումն ու վայելքն, և այսպէս սովորականէն չատ նուազ կրցին չահիլ գերձակները, կոշկակարները, ոսկերիչները, կահագործները, և ուրիշ կարգ մը գործաւորներ, որոց չինածները կ'վերաբերին առանձքէն բատական հետի մասերուն։ Հիմա ալ ամրան մէջ ենք, ինչ անատնելի ատաւ։ Ափրիկէի այս եղանակին յատուկ կլիման իր կրակ ու բոցերով հոս տեղափոխուած է։ Ծուլիսի բարի արեւուն կիզիչ ճառագայթներն, ուր որ հասնին, կ'ծծեն, կ'սպառեն հոն տիրող դժուարութիւնը։ Բարեխառն օդերու սովոր մեզ չնչաւոր չուբը կ'փոսուէ, չուբը կ'փսխէ... Ա՛լ հանգստութիւն հետացած է մեզմէ, ոչ ցերեկները տան մէջ կ'հանդիպինք անոր, ոչ գիշերը՝ անոր [տանիք], ուր տարածուած բացօթեայ՝ մեր վերեւ չողացող աստղահիւս, անծայրածիր խորանէն ի դուր կ'հայցենք հով մը, զեփիւռ մը, չունչ մը, որ դայլէլ քանաթաթաւ մեր ճակտին։ Խեղդուկ ու չոր օդ մը կը դժուարացնէ չնչառութիւնը, կ'տգնապէ կանքը։ Բնութեան հրաապ զգեստը չատ անգամ տեղի կ'տունենան ձեր տուներուն մէջ, բայց ձեր ուշադրութիւնը քիչ անգամ դէպ անոնց կ'անդրադառնայ։ Ու հիմակ, այս իրական եղելութիւնը կարդալէ վերջ, կրնա՞ք ըսել թէ կենդանիները միա՛ք չունին բնաւ։

Պ. ՄԱՐԿՈՄԵՆԱՆ

[*].—Շար. երեկի թիւէն և վերջ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱՐՇԱԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱՐՇԱԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԺԱՄԱԿԱԿԻՑ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱՐՇԱԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱՐՇԱԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱՐՇԱԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԺԱՄԱԿԱԿԻՑ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱՐՇԱԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱՐՇԱԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԺԱՄԱԿԱԿԻՑ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱՐՇԱԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱՐՇԱԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ —Ժողովրդական մասին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ —Ժողովրդական մասին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ —Ժողովրդական մասին

ՅԱՎԱՂՈՒԹԻՒՆ

ԱՄԱՍԻԱ

ՀԵՂԱՊԱՏ ՂՈՒԿԱՍԻՆՑ ՂԱԶԱՐՈՍԻ

Օրվան հետ ինչպէս ամէն օր, նոյնպէս եւ յաջորդ առաւօտ՝ Հոկտեմբեր 11-ին, Ֆրանսացի հրամանատարը, որ ամէն առաւօտ կանուխ կ՚ելլէր իր տունէն, ինքնաշարժով մը կ՚անցնէր քաղաքին մէջէն, ուղղուելով դէպի Ֆրանսական զօրանոցը։ Ան կ՚անցնէր Ամասիոյ կամուրջէն, որ կը գտնուի Ամասիա գետին վրայ։ Կամուրջին մօտ կը գտնուի Ամասիոյ ոստիկանատունը։

Ֆրանսացի հրամանատարը, երբ կամուրջին մօտ հասաւ, տեսաւ, որ ոստիկանատան դիմացի մայթին վրայ, ոստիկանատան պատին կից, կանգնած էր մարդ մը, որ ձեռքերը կապուած ունէր։ Ան ինքնաշարժը կանգնեցուց, իջաւ, եւ մօտեցաւ այդ մարդուն։ Ան Հեղապատ Ղուկասեան էր։

Ֆրանսացի հրամանատարը հարցուց ոստիկանին, թէ ինչո՞ւ այդ մարդը կապուած է։ Ոստիկանը պատասխանեց, որ Հեղապատ Ղուկասեան ինքնասպանութեան փորձ կատարած է, եւ ինքն ալ կապած է զայն, որպէսզի ինքնասպանութեան նոր փորձ մը չկատարէ։

Ֆրանսացի հրամանատարը հարցուց Հեղապատ Ղուկասեանին, թէ ինչո՞ւ ինքնասպանութեան փորձ կատարած է։ Հեղապատ Ղուկասեան պատասխանեց, որ ինքնասպանութեան փորձ կատարած է, որովհետեւ ինքն ալ, իր ընտանիքը եւ իր ազգակիցները ենթակայ են մահուան։

Ֆրանսացի հրամանատարը հարցուց Հեղապատ Ղուկասեանին, թէ ինչո՞ւ ինքն ալ, իր ընտանիքը եւ իր ազգակիցները ենթակայ են մահուան։

Հեղապատ Ղուկասեան պատասխանեց, որ ինքն ալ, իր ընտանիքը եւ իր ազգակիցները ենթակայ են մահուան, որովհետեւ Ամասիոյ մէջ կը գտնուին Ամասիոյ ամբողջ հայ բնակչութեան ոսկիները, որոնք ինքն ալ, իր ընտանիքը եւ իր ազգակիցները պէտք է յանձնեն թուրքերուն